

ЩОДО ПРОБЛЕМ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ВКЛАДНИКІВ БАНКІВ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Харкава Олеся Миколаївна, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент *Пожидаєва М.А.*

Система захисту прав інтересів вкладників банків є одним із ключових інститутів підтримання стабільності банківської системи будь-якої країни, що вказує на актуальність обраної теми.

Захист інтересів вкладників є основною функцією системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні. Для її виконання необхідно сформувати достатній капітал за рахунок щорічних відрахувань банків, а також участі держави.

Система гарантування банківських вкладів є міжгалузевим інститутом, що нерозривно поєднує у собі публічно-правові та приватноправові засади. Даний інститут регулює відносини, що виникають у процесі створення, функціонування системи гарантування вкладів, формування й використання її грошового фонду, виплати відшкодування за внесками при настанні страхових випадків, державного контролю за функціонуванням системи гарантування вкладів. При цьому гарантування вкладів у тому вигляді, в якому воно закріплено в спеціальному законі, має свою особливу правову природу, що не дозволяє ототожнювати її із природою класичного страхування. Так, система гарантування вкладів в Україні направлена на захист вкладів, тобто ресурсної бази, залученої від фізичних осіб. Це означає, що кожний окремий банк у сукупності може залучити кошти приватних вкладників у розмірах, що не перевищують 35% загальної суми депозитів фізичних осіб у цілому по банківській системі країни. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» (стаття 48) передбачено, що спеціалізованим банкам, крім ощадного, забороняється залучати вклади (депозити) від фізичних осіб в обсягах, що перевищують 5% від капіталу банку. За високого рівня концентрації вкладів фізичних осіб у банках посилюється вплив їх депозитної діяльності на стабільність банківської системи країни у цілому, і зростають банківські ризики, пов'язані, насамперед, із виконанням зобов'язань перед вкладниками й кредиторами. Вирішити цю проблему можна завдяки прийняттю закону, що регулює рівень конкуренції й ризиків банків.

Чинний Закон України «Про захист економічної конкуренції» не враховує специфіку банківської діяльності, зумовлену тим, що на ринку банки заробляють свої доходи й прибуток в основному не за рахунок власних, а залучених ресурсів. Тому, діючи в ринковому середовищі, банки ризикують більше не власними коштами, а коштами своїх кредиторів і вкладників.

Фінансова відповідальність банку за несвоєчасну сплату доходу за вкладом і повернення суми вкладу чинними нормативно-правовими актами не передбачена. На наш погляд, це є економічно необґрунтованим та обмежує інтереси вкладників, підвищує рівень ризику вкладних операцій, особливо за умов, коли повернення вкладів відбувається масово. Практичне застосування положень Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» щодо вкладних операцій банків не тільки знизить ризики вкладників банків, а й сприятиме подальшому припливу коштів населення на банківських рахунках, збільшить ресурсну базу банків.

Фонд гарантування вкладів фізичних осіб та Національний банк України співпрацюють з метою забезпечення стабільності банківської системи України і захисту інтересів вкладників та інших кредиторів банків. З цією метою Фонд і Національний банк України укладають договір про співпрацю, який передбачає засади співробітництва цих установ у процесі регулювання і нагляду за діяльністю банків, застосування до них заходів впливу, інспекційних перевірок банків, здійснення заходів з виведення неплатоспроможних банків з ринку. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб є елементом резервної системи України та основою системи страхування вкладів.

Таким чином, можна зробити висновок, що з прийняттям Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» функція нагляду переходить від Національного банку України до Фонду, що критикується багатьма практиками. Оскільки такі дії НБУ можна розцінювати, як намагання НБУ перекласти відповідальність за результати процедур фінансового оздоровлення проблемних фінансових установ з себе на Фонд.

Отже, на законодавчому рівні для реалізації вищезазначених заходів необхідно: 1) пар. 3 Гл. 71 ЦК України доповнити нормою щодо забезпечення повернення вкладів як фізичних, так і юридичних осіб, при укладанні договору банківського вкладу у формі обов'язкового та добровільного страхування; 2) ст. 6 Закону України «Про страхування» доповнити таким видом добровільного страхування, як страхування вкладів. При цьому встановити, що норми страхового законодавства поширюються на страхування вкладів у частині, що не суперечать Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [3, с. 114].

Для вдосконалення системи гарантування депозитів необхідно підвищити відповідальність вкладників за ступенем процентного ризику. Для цього потрібно визначати суму гарантування відповідно до величини процентної ставки депозиту. Наступним кроком удосконалення системи гарантування вкладів є перехід до диференційованих ставок за внесками банків до Фонду (це стимулюватиме банки до підвищення якості управління ризиками).

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що зниження ризиків вкладників банків є необхідною умовою нарощування ресурсного

потенціалу установ банківської системи будь-якої країни для подальшого посилення їх кредитно-інвестиційної підтримки розвитку реального сектору економіки й вирішення соціальних проблем суспільства. Досягненню цієї мети будуть сприяти удосконалення законодавчо-нормативної бази, що регулює договірні відносини між банком і вкладником у частині зміни умов депозитного договору, та посилення фінансової відповідальності банків за несвочасне повернення суми депозиту і сплати відсотків за вкладом.

Список використаних джерел:

1. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23 лютого 2012 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
3. Пашієва В.А. Правова природа страхування банківських вкладів / В.А. Пашієва // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». – 2011. – Том 24 (63). – № 2. – С. 110-114.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БІРЖ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Коломієць Роман Реневиц, студент навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: т.в.о. начальника кафедри господарсько-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент *Нескороджена Л.Л.*

З розвитком ринкової економіки на теренах України, почали активно розвиватися і біржові інститути, як одні із регуляторів економіки, та засобів досягнення економічної мети суб'єктів господарювання. Зародження біржових інститутів розпочалося доволі давно, проте чіткого регулювання набуло лише з часів Незалежної України. Біржовий ринок, необхідна складова сучасної розвиненої держави, оскільки він може за визначенням попиту та пропозиції, сформувати ціну.

За своєю природою біржі є некомерційними організаціями, вони створюються засновниками і членами для полегшення проведення комерційних операцій (для обслуговування потреб засновників і членів у процесі купівлі – продажу). Ефект від організації біржі полягає у зниженні витрат у її засновників і членів під час проведення комерційних операцій [1, с.25].

Слід зазначити, що біржові інститути виступають певними посередниками, у здійсненні господарської діяльності суб'єктами господарювання. Таким чином, за допомогою біржових платформ емітент може швидко акумулювати прибуток від випущених ним цінних паперів, а виробник реалізувати вироблену продукцію. Найбільш поширеними в Україні є діяльність фондових та товарних бірж. В міру формування ринку